

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 29·35·69, 628·37·04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 21·07·57, 628·90·17

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00-503 W A R S Z A W A
TELEFAX: 29·40·89

BS/394/94/92

**OPINIE
O PUŁKOWNIKU KUKLIŃSKIM
(2)**

Komunikat z badań

Warszawa, październik 1992 r.

Zdrajca czy bohater? - takie pytanie pojawiło się w polskiej prasie po przypomnieniu przez "Washington Post" sprawy pułkownika Ryszarda Kuklińskiego. W celu skonfrontowania opinii wypowiedzianych przez polityków i publicystów z ocenami społeczeństwa w sondażu CBOS¹ zostało postawione podobnie brzmiące pytanie: "Czy słyszał(a) Pan(i) o sprawie pułkownika Ryszarda Kuklińskiego, który do roku 1981 współpracował z wywiadem amerykańskim?"

Wstępne wyniki tego sondażu zostały już opublikowane w krótkim komunikacie². Obecnie przedstawiamy pogłębioną analizę wyników.

Spośród ogółu badanych o sprawie pułkownika Kuklińskiego słyszało w momencie przeprowadzania sondażu 59% respondentów. Badanym tym zadano kolejne pytanie: "Jeśli słyszał(a) Pan(i) o płk. Kuklińskim, to czy uważa go Pan(i) za bohatera czy za zdrajcę?" Odpowiedzi były następujące:

▶ zdecydowanie uważam go za bohatera	4%	} 20%
▶ raczej uważam go za bohatera	16%	
▶ raczej uważam go za zdrajcę	23%	} 41%
▶ zdecydowanie uważam go za zdrajcę	18%	
Trudno powiedzieć		39%

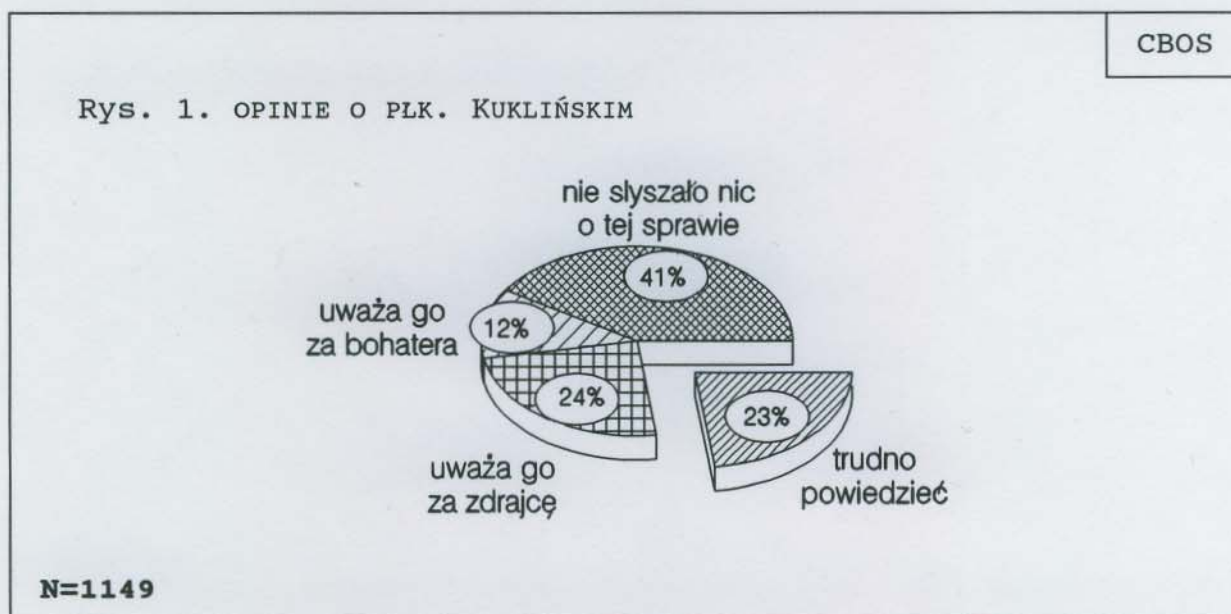
N=671

---

¹ Badanie "Systemy partyjne i ugrupowania wyborców" zrealizowano w dniach 8-11 października 1992 r. na 1149-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Zob. komunikat CBOS "Opinie o pułkowniku Kuklińskim", październik 1992 r.

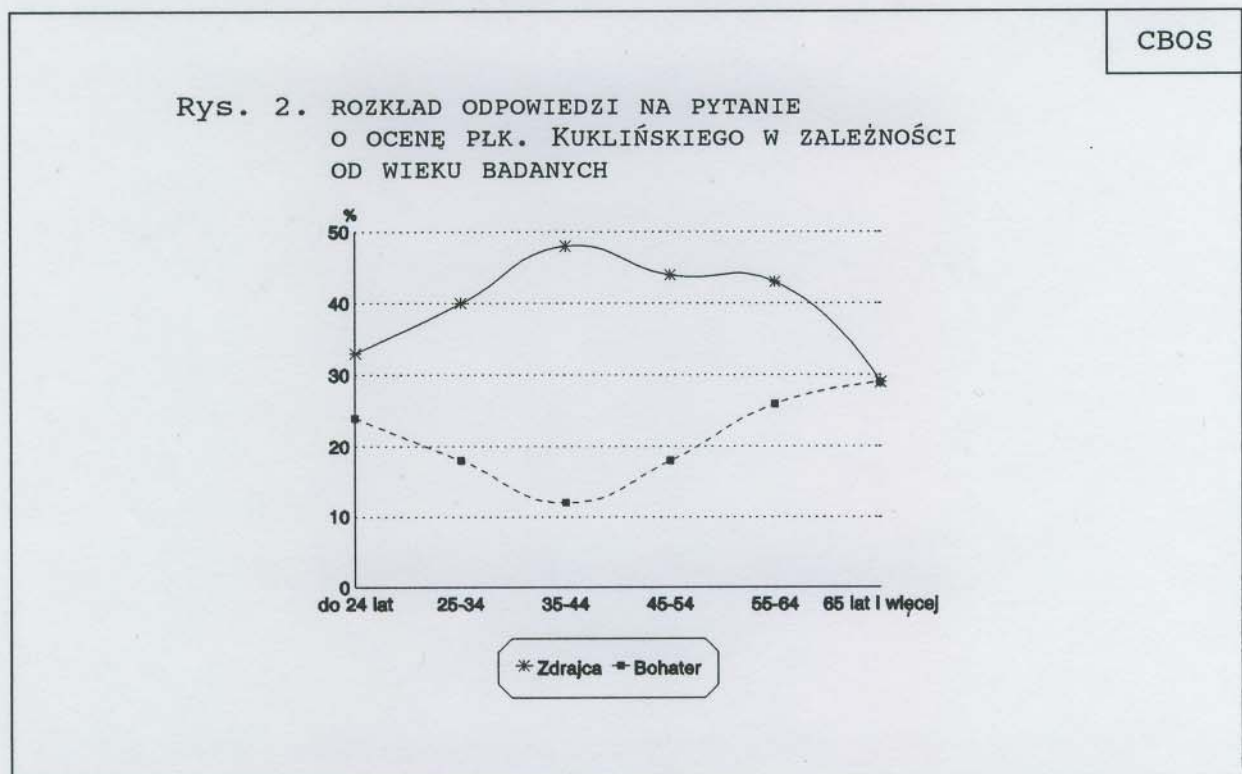
Negatywne oceny postępowania płk. Kuklińskiego są dwukrotnie częstsze niż pozytywne. Równocześnie jednak ponad jedna trzecia osób znających sprawę powstrzymuje się od wydania jednoznacznej opinii. Rysunek 1 zawiera rozkład odpowiedzi dotyczących sprawy R. Kuklińskiego wśród ogółu badanych.

Stopień poinformowania o sprawie Kuklińskiego

O sprawie płk. Kuklińskiego słyszało więcej mężczyzn niż kobiet. Częściej syszeli o niej także ludzie w wieku średnim niż młodzież i osoby w wieku emerytalnym. Znajomość sprawy rośnie systematycznie wraz z wykształceniem. W grupie inteligencji jest niemal powszechna, natomiast najmniejsza wśród robotników niewykwalifikowanych i rolników. Szczegółowe informacje na ten temat zawiera tabela 1 aneksu.

Na stosunek do postępowania pułkownika Ryszarda Kuklińskiego wpływa przede wszystkim wiek (rys. 2), miejsce zamieszkania oraz udział badanych w praktykach religijnych. Nie różnicują go natomiast tak istotne zmienne jak wykształcenie i przynależność społeczno-zawodowa.

Najostrzej osądzają postępowanie Kuklińskiego osoby w wieku od 35 do 44 lat. Wśród nich proporcja ocen "bohater" do "zdrajca" kształtuje się jak 1:4 (wśród ogółu badanych - 1:2). Zarówno wśród młodszych od tej grupy wiekowej, jak i wśród starszych oceny zmieniają się na korzyść Kuklińskiego. Osoby w wieku 65 lat i więcej oceniają postępowanie plk. Kuklińskiego najkorzystniej dla niego (proporcja ocen wynosi 1:1).

Mieszkańcy regionu południowo-wschodniego, czyli Małopolski częściej niż pozostali pozytywnie oceniają postępowanie Kuklińskiego w stosunku do postępowania Kuklińskiego (stosunek ocen 1:1). Najwięcej ocen negatywnych natomiast odnotowano wśród respondentów regionu zachodniego (pas województw Ziemi Zachodnich na zachód od woj. opolskiego po woj. gorzowskie włącznie) - stosunek ocen 1:4. Także badani pochodzący z regionu środkowo-zachodniego (odpowiadającego w przybliżeniu Wielkopolsce) zwracają uwagę częstszymi niż pozostali ocenami negatywnymi.

Wpływ poglądów i sympatii politycznych na stosunek do sprawy

Odpowiadając na jedno z pytań sondażu, badani przedstawiali - z konieczności w uproszczeniu - swoje poglądy polityczne. Zależność opinii o pułkowniku Kuklińskim od deklarowanych poglądów przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1

w procentach

Ocena płk. Kuklińskiego	Poglądy polityczne respondentów			
	lewica	centrum	prawica	trudno powiedzieć
Bohater	12	14	35	18
Zdrajca	65	42	28	27
Trudno powiedzieć	23	44	37	55

Wśród osób, określających swoje poglądy jako lewicowe, zdecydowanie dominują negatywne oceny postępowania Kuklińskiego. Badani, którzy uważają swoje poglądy za bliskie centrum, nie różnią się niemal od osób o poglądach lewicowych w częstości wskazań pozytywnych, natomiast znacznie częściej od nich nie dają jednoznacznej oceny. Wśród tych zaś, którzy określili swoje poglądy jako prawicowe, oceny pozytywne uzyskują przewagę nad negatywnymi.

Badani odpowiadali również na pytanie, na jaką partię oddaliby swój głos, "gdyby w najbliższą niedzielę miały się odbyć wybory do Sejmu". Pozwala to na analizę ocen postępowania płk. Kuklińskiego w zależności od aktualnych sympatii politycznych (tab. 2). Tylko cztery partie zostały wskazane przez taką liczbę osób, która umożliwia wydzielenie ich w analizie statystycznej. Sympatycy pozostałych partii zostali pogrupowani w dwie zbiorcze kategorie. Jedna obejmuje osoby wskazujące na partie o rodowodzie solidarnościowym (poza UD), lub określające się jako chrześcijańskie, druga zaś - pozostałe partie.

Tabela 2

w procentach

Ocena płk. Kuklińskiego	Sympatycy partii						nie wie lub nie będzie głosował
	UD	PSL	SdRP	KPN	pozostałe		
					A	B	
Bohater	22	16	0	29	32	21	17
Zdrajca	48	35	76	29	30	41	37
Trudno powiedzieć	30	49	24	42	38	38	46

A: PChD, RdR, ZChN, "S" RI, PC, KLD, SLCh, UP, "S", ChD, PL;
B: "X", "Samoobrona", inne

Zróżnicowania między potencjalnymi elektoratami są bardzo wyraźne. Najbardziej zbliżone do siebie w poglądach na omawianą sprawę są z jednej strony elektoraty partii zbiorczo określonych jako postsolidarnościowe i chrześcijańskie oraz KPN, z drugiej zaś - UD i PSL oraz innych partii. Podobne poglądy występują także wśród niezdecydowanych lub nie zamierzających głosować. Zdecydowanie negatywne oceny postępowania Kuklińskiego, odrębne od obu tych grup, mają zwolennicy SdRP.

Motywacje ocen

Osoby, które słyszały o sprawie pułkownika Kuklińskiego (N=671), w związku z tym odpowiadające na pytanie o ocenę jego postępowania, poproszono z kolei o umotywowanie swojej opinii. Było to pytanie otwarte, badani sami motywowali swoje oceny.

Uzasadnienie **ocen negatywnych** było następujące:

▶ zdrada kraju, ojczyzny, narodu, działanie przeciwko nim	15%
▶ zdrada tajemnicy wojskowej, państwowej	10%
▶ współpraca z obcymi, szpiegostwo	9%
▶ złamanie przysięgi wojskowej	8%
▶ narażanie kraju, narodu, Polaków	2%
▶ inne wypowiedzi	5%

Ponadto 7% zaznaczało, że postępowanie należące do którejś z wymienionych wyżej kategorii jest naganne "bez względu na ustrój", "bez względu na poglądy polityczne". Dalsze 5% wzmacniało ocenę stwierdzeniem, że "robił to za pieniądze".

Motywacje **ocen pozytywnych** dają się pogrupować w cztery kategorie:

- ▶ działał (walczył) przeciw komunizmowi (totalitaryzmowi) o demokrację 6%
- ▶ działał (pracował, walczył) w słusznej sprawie (dla Polski, dla ojczyzny itp. sformułowania) - z wypowiedzi tych wynika jednoznaczna ocena PRL jako państwa niesuwerennego 5%
- ▶ wypowiedzi podkreślające jego odwagę, "narażanie siebie" - występujące łącznie z wypowiedziami z dwóch poprzednich grup lub też samodzielnie 4%
- ▶ wypowiedzi wiążące sprawę ze stanem wojennym i w tym kontekście oceniające pozytywnie jego postępowanie (np. uratował Polskę od interwencji radzieckiej) 3%
- ▶ walczył (działał) przeciwko Rosji (ZSRR), czasem z dodatkiem "a nie przeciw Polsce" 3%
- ▶ różne inne motywy ocen pozytywnych 3%

Na uzasadnienie braku jednoznacznej oceny ("trudno powiedzieć") składały się wypowiedzi, które można podzielić na trzy grupy:

- "nie wiem", "nie mam zdania", "inni są od sądenia" 10%
- stwierdzające, że respondent ma za mało informacji, aby sprawę właściwie ocenić 9%
- wskazujące na złożoność, niejednoznaczność sprawy 6%

Ponadto niektórzy respondenci (2%) z tej grupy wskazywali, że jeszcze jest za wcześnie na ocenę, wyrażali przekonanie, że nie wszystko w tej sprawie jest ujawnione itp.

Ocena postępowania płk. Kuklińskiego zależy więc bardzo wyraźnie od ogólnej oceny sytuacji, w której on działał. Zarówno ci, którzy oceniają go jako bohatera, jak i ci, którzy uważają go za zdrajcę, często odwołują się do tych samych wartości - "zdradzał Polskę" lub też "walczył dla Polski". Oczywiście jest, że za tymi opiniami kryją się: ocena Polski w okresie, kiedy płk. Kukliński prowadził swoją działalność, doświadczenia osobiste respondentów i ogólnie uznawane normy.

ANEKS

Tabela 1. Czy słyszał o sprawie płk. R. Kuklińskiego (%)

	Tak	Nie	LICZBA OSÓB
Ogółem	58	42	1149
Płeć			
Mężczyźni	69	31	525
Kobiety	49	51	621
Wiek			
do 24 lat	49	51	100
25-34	53	47	212
35-44	67	33	264
45-54	71	29	150
55-64	63	37	179
65 lat i więcej	46	54	242
Miejsce zamieszkania			
Wieś	47	53	505
Miasto do 20 tys.	61	39	123
od 21 do 100 tys.	66	34	216
powyżej 100 tys.	71	29	301
Region			
Północny	56	44	143
Zachodni	55	45	123
Środkowozachodni	67	33	172
Środkowy	60	40	197
Wschodni	55	45	124
Południowo-wschodni	56	44	201
Południowo-zachodni	57	43	189
Wykształcenie			
Podstawowe	44	56	456
Zasadnicze zawodowe	54	46	291
Średnie	73	27	310
Wyższe	98	2	89
Miejsce pracy			
Własne, rodzinne przeds.	53	47	171
Zakład prywatny	57	43	72
Zakład spółdzielczy	59	41	99
Sfera budżetowa	77	23	136
Zakład państwowy	60	40	474
Zakt. sprywat., sp. akcyjna	64	36	67
Grupa społ.-zaw.pracujący			
Kadra kier., inteligencja	92	8	150
Poz. pracownicy umysłowi	72	28	134
Pracownicy fiz.- umysł.	60	40	98
Robotnicy wykwalifikowani	60	40	367
Robotnicy niewykwalifik.	41	59	191
Rolnicy	38	62	101
Bierni zawodowo			
Renciści i emeryci	55	45	412
Uczniowie i studenci	58	42	24
Bezrobotni	42	58	89
Gospodynie domowe i inni	43	57	105
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 500 tys.zł	54	46	124
500 tys. - 999 tys.	50	50	434
1000 tys. - 1499 tys.	57	43	306
1500 tys. - 1999 tys.	70	30	152
2000 tys. i powyżej	87	13	115
Ocena własnych war. mater.			
Złe	51	49	559
Średnie	65	35	464
Dobre	69	31	125
Udział w prakt. religijnych			
Częściej niż raz w tyg.	53	47	115
Raz w tygodniu	59	41	548
1 - 3 razy w miesiącu	56	44	188
Kilka razy w roku	61	39	175
Rzadziej	54	46	61
Nigdy	69	31	52

Tabela 2. Czy płk. R. Kukliński jest bohaterem czy zdrajcą? (%)

	Bohater	Zdrajca	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	20	41	39	670
Płeć				
Mężczyźni	20	41	39	363
Kobiety	20	40	39	304
Wiek				
do 24 lat	24	33	43	49
25-34	18	40	42	111
35-44	12	48	40	178
45-54	18	44	38	107
55-64	26	43	31	113
65 lat i więcej	29	29	42	111
Miejsce zamieszkania				
Wieś	22	38	41	237
Miasto do 20 tys.	9	36	55	75
od 21 do 100 tys.	18	46	36	142
powyżej 100 tys.	23	43	34	213
Region				
Północny	15	36	49	80
Zachodni	13	52	34	67
Środkowozachodni	19	53	28	116
Środkowy	19	39	42	119
Wschodni	19	31	50	68
Południowo-wschodni	30	29	40	112
Południowo-zachodni	19	44	36	108
Wykształcenie				
Podstawowe	21	34	46	200
Zasadnicze zawodowe	20	35	45	156
Średnie	21	47	32	225
Wyższe	17	51	32	87
Miejsce pracy				
Własne, rodzinne przeds.	19	42	39	90
Zakład prywatny	24	46	29	41
Zakład spółdzielczy	12	50	38	58
Sfera budżetowa	24	41	35	105
Zakład państwowy	20	39	41	283
Zakł. sprywat., sp. akcyjna	21	40	40	43
Grupa społ.-zaw.pracujący				
Kadra kier., inteligencja	19	50	31	137
Poz. pracownicy umysłowi	21	47	32	96
Pracownicy fiz.- umysł.	19	31	51	59
Robotnicy wykwalifikowani	21	37	43	221
Robotnicy niewykwalifik.	21	40	40	78
Rolnicy	18	39	42	38
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	25	40	36	225
Uczniowie i studenci	29	29	43	14
Bezrobotni	14	41	46	37
Gospodynie domowe i inni	18	42	40	45
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	13	33	54	67
500 tys. - 999 tys.	21	38	41	217
1000 tys. - 1499 tys.	21	43	35	173
1500 tys. - 1999 tys.	18	45	37	105
2000 tys. i powyżej	22	43	35	100
Ocena własnych war. mater.				
Złe	16	44	40	285
Średnie	23	35	42	300
Dobre	24	49	27	85
Udział w prakt. religijnych				
Częściej niż raz w tyg.	39	23	38	61
Raz w tygodniu	21	37	42	326
1 - 3 razy w miesiącu	10	43	47	105
Kilka razy w roku	21	44	35	106
Rzadziej	6	70	24	33
Nigdy	14	60	26	35